

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Васьков Ю.В.,

Харківська державна академія фізичної культури

Анотація. У статті аналізується стан навчально-виховного процесу з фізичної культури в загальноосвітніх навчальних закладах, визначаються основні протиріччя в його організації. Наводиться дидактична модель навчального предмета «Фізична культура», розроблена на основі принципу єдності змістовного і процесуального блоків навчання. У межах виявлення протиріч розглядаються проблема класифікації уроків фізичної культури як основної форми фізичного виховання. Пропонуються шляхи для розв'язання виявлених протиріч.

Ключові слова: фізична культура, навчальний предмет «Фізична культура», дидактична модель навчального предмета, класифікація уроків фізичної культури.

Постановка проблеми. В сучасності багато уваги звертається на незадовільний стан здоров'я учнів загальноосвітніх навчальних закладів а також на рівень їх фізичної підготовленості. Однією з основних причин фахівці вважають відсутність науково обгрунтованої системи фізичного виховання учнів. На наш погляд, це пов'язано з тим, що не розроблена цілісна концепція цієї системи, не визначені шляхи її модернізації (перебудови). Прискорило процес пропонованих матеріалів і те, що в останній час на Україні спостерігалось декілька смертельних випадків під час занять на уроках фізичної культури в загальноосвітніх навчальних закладах. У зв'язку з цим Міністерство освіти і науки України видало два накази: № 956 від 22.10.2008 р. «Про заходи щодо вдосконалення роботи з фізичного виховання та збереження здоров'я школярів у навчальних закладах України», № 1008 від 8.11.2008 р. «Про невідкладні заходи щодо збереження здоров'я учнів під час проведення занять з фізичної культури, захисту Вітчизни та позакласних спортивно-масових заходів». Аналіз незадовільного стану фізичного виховання в загальноосвітніх навчальних закладах був здійснений на сумісній колегії Міністерства освіти і науки України, Міністерства охорони здоров'я, Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту. На підставі цього аналізу було прийняте відповідне рішення від 11 листопада 2008 р. № 13/1-2; 10; 11/1. Але, на наш погляд, у наказах і в рішенні враховані не всі фактори, які впливають на суттєву модернізацію фізичного виховання в загальноосвітніх навчальних закладах, не визначені основні протиріччя, розв'язання яких дозволить підвищити якість навчально-виховного процесу.

Метою роботи є визначення негативних тенденцій в організації навчально-виховного процесу і пов'язаних із ними протиріч. Мета роботи обумовила низку головних завдань: конкретизація функцій різних ступенів навчання; обгрунтування дидактичної моделі навчального предмета «Фізична культура»; визначення основних шляхів усунення виявлених протиріч тощо.

Результати дослідження та їх обговорення. У ряду теоретико-методологічних проблем дидактичних основ фізкультурної освіти в загальноосвітніх навчальних закладах важливе значення має врахування рушійних сил розвитку фізичної культури. Джерелом рушійних сил є діалектичні протиріччя між сучасним станом і бажаними позитивними результатами, що проектується, системи фізичного виховання. Нижче ми розглянемо основні протиріччя організації навчально-виховного процесу з фізичної культури в загальноосвітніх навчальних закладах.

Перше з них — між завданнями гуманізації освіти, яка потребує звернення до особистості учня, створення умов для формування в індивіда соціально-значущої системи цінностей, і реальним практичним навчанням, не орієнтованим на цілісне формування особистості. Програми з фізичного виховання націлюють учителів на формування певних рухових умінь і навичок та виконання різних навчальних нормативів, а ще і цілого комплексу тестів. Педагоги не враховують анатомо-фізіологічні особливості учнів, їх фізичну і технічну підготовку, інтереси і потреби, індивідуальний рух у розвитку умінь і навичок, основних рухових здібностей.

Другим слід визначити протиріччя між метою і завданнями, які поставлені перед шкільним фізичним вихованням, і новими підходами до їх формування. Зміст і формулювання цілей і завдань у

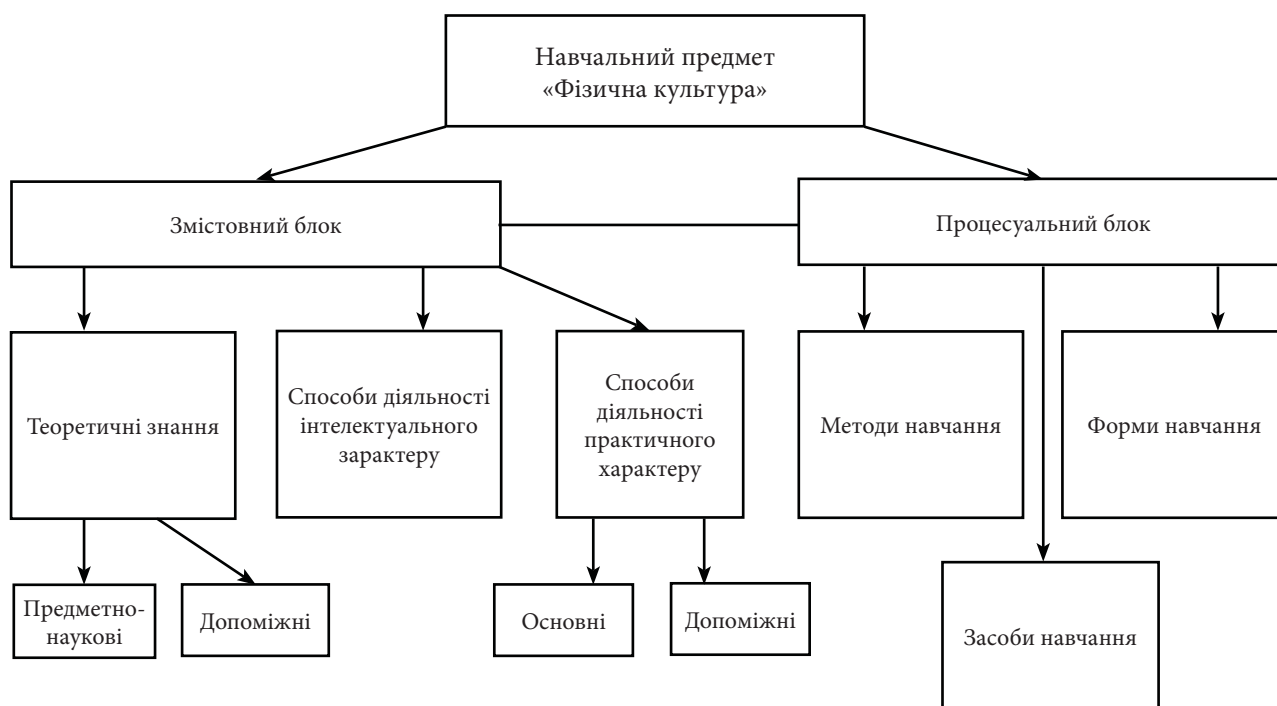

Рис. 1. Дидактична модель навчального предмета «Фізична культура»

програмах носить розмитий і неконкретний характер типу: збереження і зміцнення здоров'я, загартування, підвищення працездатності, виховання потреби в систематичних заняттях тощо.

На наш погляд, з метою гуманізації навчально-виховного процесу, урахування інтересів, потреб і нахилів кожного учня як особистості, необхідно конкретизувати цілі та завдання для учнів різного ступеня навчання на підставі обґрунтованих функцій кожного ступеня навчання, віку, статі, інтелектуальної і фізичної підготовки. Завдання необхідно формулювати конкретно для кожного класу, орієнтуючись на анатомо-фізіологічні та психологічні особливості, сенситивні періоди розвитку основних рухових здібностей.

Третє протиріччя є між змістом програми і складовими навчального предмета «Фізична культура». Розкриваючи сутність цього протиріччя, слід відзначити, що в зміст фізкультурної освіти не включено у явному вигляді чотири складові будь-якого змісту освіти (знання та способи діяльності, досвід здійснення відомих способів діяльності, досвід творчого використання знань і способів діяльності, досвід емоційно-ціннісного ставлення до дійсності, самого себе тощо).

Конструювання змісту фізкультурної освіти в програмах не враховує основні компоненти дидактичної моделі навчального предмета — складу теоретичного компонента (предметно-наукові та допоміжні знання), практичного компонента (основні та допоміжні способи діяльності), а також

способи діяльності інтелектуального і практичного характеру.

Четверте протиріччя виникло між традиційними формами і методами проведення навчально-виховного процесу. Основною формою залишається урок, але немає теоретично обґрунтованої класифікації уроків, не визначені види і типи уроків. У теорії розглядається два підґрунтя видів уроків: за змістом (легка атлетика, гімнастика, футбол, лижна підготовка, плавання тощо) і комплексні (загальної фізичної підготовки). Немає видів уроків за напрямками: теоретико-методичної підготовки, рекреаційні, відновлюючі, дослідницькі тощо.

Типологію уроків необхідно здійснювати за основними цілями навчального заняття: вступні, вивчення нового матеріалу, повторення та закріплення, контрольні, змішані тощо.

Протягом багатьох років до основних методів відносять словесні, наочні та практичні. Не розглядаються в теорії такі методи, як: пояснювально-ілюстративні на основі поширеного використання наочності; репродуктивний метод на основі складання і пред'явлення завдань на відтворення знань, способів діяльності практичного та інтелектуального характеру; проблемний метод на основі включення елементів частково-пошукової і дослідницької діяльності.

П'ятим є протиріччя між існуючою системою оцінювання навчальних досягнень учнів і реальними можливостями школярів різних ступенів навчання. На даний час немає науково обґрунтованої системи оцінювання, тому одне із завдань проблем-

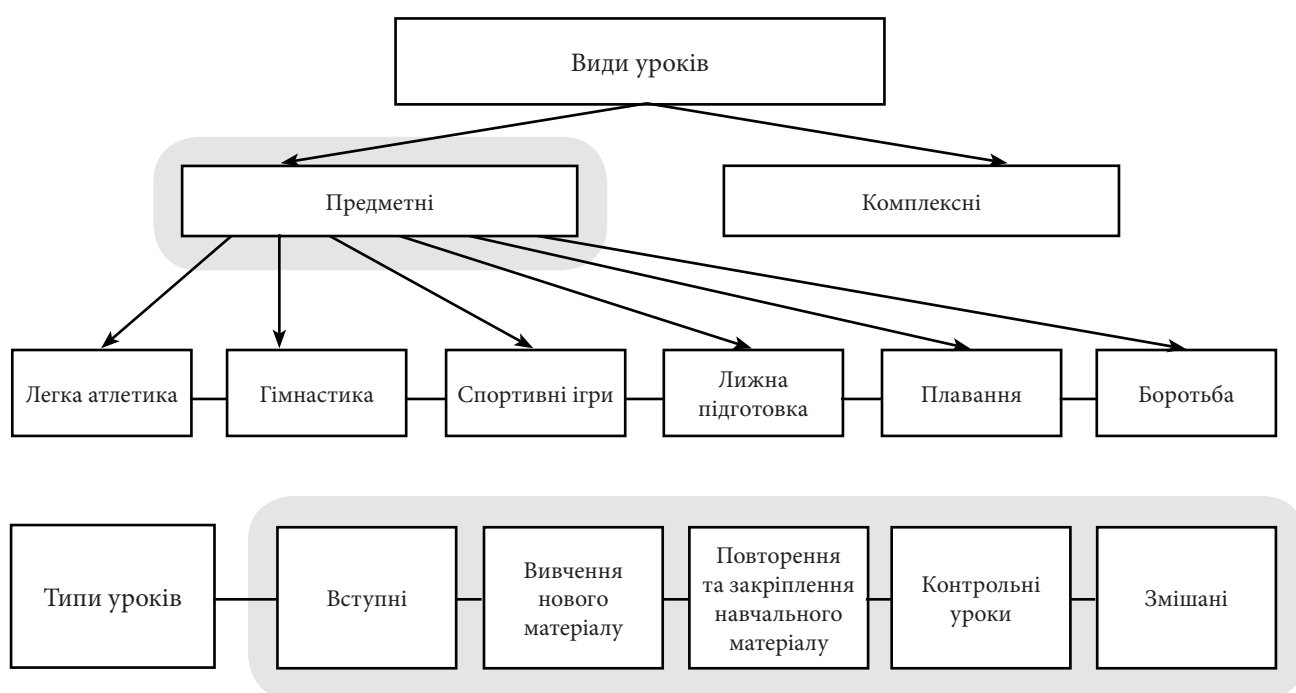

Рис. 2. Класифікація уроків фізичної культури

ної науково-дослідної лабораторії ХДАФК — вирішити цю проблему.

Шосте протиріччя є між вимогами до рівня професійної кваліфікації вчителів фізичної культури і рівнем основних компетенцій сучасних педагогів.

До основних шляхів усунення зазначених протиріч слід відносити:

1. Наукове обґрунтування цілей і завдань шкільного фізичного виховання з урахуванням соціальних вимог суспільства, на основі гуманізації і демократизації.

2. Розробка конкретних цілей і завдань для учнів різних ступенів навчання на основі провідних функцій кожного ступеня та з урахуванням анатомо-фізіологічних особливостей дітей.

3. Реалізація наукових підходів у проектуванні (доборі та конструюванні) змісту фізкультурної освіти з урахуванням загальнодидактичного підходу до складових змісту освіти.

4. Раціональне використання сучасних методів та форм організації навчальної діяльності учнів, обумовлених цілями і змістом навчання.

5. Розробити науково обґрунтовану систему комплексного оцінювання навчальних досягнень учнів 1—11 класів.

6. Визначити склад основних компетенцій учителів фізичної культури і на цій основі перебудувати систему післядипломної перепідготовки фахівців.

Надійшла до редакції 24.05.2010 р.

Васьков Ю.В. Пути усовершенствования учебного процесса из физической культуры в общеобразовательных учебных заведениях.

В статье анализируется состояние учебно-воспитательного процесса по физической культуре в общеобразовательных учебных заведениях, выявляются основные противоречия в планировании и организации учебно-воспитательного процесса. Наводится дидактическая модель учебного предмета «Физическая культура», которая разработана на основе принципа единства содержательного и процессуального блоков обучения. В рамках выявленных противоречий рассматривается проблема классификации уроков физической культуры как основной формы физического воспитания. Предлагаются пути для преодоления выявленных противоречий.

Ключевые слова: физическая культура, учебный предмет «Физическая культура», дидактическая модель учебного предмета, классификация уроков физической культуры.

Vaskov U.V. Problems and prospects of improvement of physical culture classes in general educational establishments.

The article deals with analysis of the state of the physical education in general educational establishments, major contradictions in the system of formation of educational — teaching process. The author offers at the first time the work — out of the didactic pattern of the curriculum subject «Physical culture» on the basis of the unity of substantial and processional components of educational. Within the revealed contradictions the framework of the classification of the physical culture lessons are considered as the basic form of physical education, as well as the ways of overcoming of the basic contradictions are offered.

Key words: physical education, curriculum subject «Physical culture», didactic patter of curriculum subject, classification of the physical culture lessons.